

PATERNALİST DEVLET ANLAYIŞININ BİR GEREĞİ OLARAK GÜNAH VERGİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Selçuk BUYRUKOĞLU¹

Doğan BOZDOĞAN²

Altuğ Murat KÖKTAŞ³

Özet

Baba devlet ilkesinden hareketle ortaya çıkan paternalizm, toplum bireyleri adına huzurlu ve güvenli bir ortam sağlanması amacıyla devletin otoritesinin kullanılmasıdır. Osmanlı İmparatorluğunda 19. yüzyılda kendisini iyice hissettiren paternalizm günümüzde de kendisini göstermektedir. Devletin özellikle erdemsiz mallar üzerine yoğunlaşarak uygulama alanı bulduğu paternalizm sayesinde bu malların tüketiminin önüne geçilerek sosyal refah sağlanmaya çalışılmaktadır. Vergiler de bu aşama da önemli bir araç olmaktadır. Literatürde günah vergileri olarak adlandırılan bir takım vergiler ise bu bağlamda etkin bir rol oynamaktadır. Bu çalışmada, Türkiye özelinde günah vergisi niteliğindeki özel tüketim vergisinin etkinliği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Paternalizm, Günah Vergileri, Türkiye.

JEL Kodları: H20, H71.

SIN TAXES AS A REQUIREMENT OF PATERNALİST STATE CONCEPT: THE CASE OF TURKEY

Abstract

Paternalism which is emerged from movement of father state princible, to use the authority of state in order to ensure a peaceful and safe environment for the communtiy members. In the Ottoman Empire in the 19th century paternalism it feels himself thoroughly manifests itself today. State which is focusing on applications due to paternalism finds particularly vicious goods are intended to provide social welfare by preventing the consumption of these goods. Taxes also are an important tool at this stage. In the literature, a number of taxes so-called sin taxes are play an active role in this context. In this study, excise tax efectiveness which is called sin tax will be examined.

Keywords: Paternalism, Sin Taxes, Turkey.

Jel Codes: H20, H71.

¹ Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi, sbuyrukoglu@nigde.edu.tr, Niğde Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Niğde.

² Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, dogan.bozdogan@gop.edu.tr, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Tokat.

³ Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi, altugmuratkoktas@nigde.edu.tr, Niğde Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Niğde.

GİRİŞ

Günümüzde devletin sahip olduğu birçok fonksiyon, birey-devlet ilişkisini sıkça karşı karşıya getirmektedir. Bu ilişki de devlet, bireyleri koruma adına “Baba Devlet” görevini üstlenerek sosyal refahı artırmaya çalışmaktadır. Özellikle erdemsiz mallar olarak nitelendirilen sigara, alkollü içecekler, uyuşturucu gibi sağlığa zararlı mal ve hizmetlerin tüketimini kısımak amacıyla bir takım politikalar geliştirilmiştir. Bu politikaların bir kısmı mali araçları bir kısmı ise yasal prosedürleri barındırmaktadır. Mali araçların başında ise vergiler gelmektedir. Vergiler aracılığıyla bu tür erdemsiz malların maliyeti artırılarak tüketiminin kısılması -ya da önüne geçilmesi- amaçlanmaktadır. Böylece devlet paternalistlik (baba) görevini ifa etmiş olacak ve bireyleri yani evlatlarını korumuş olacaktır. Türkiye’de erdemsiz malların tüketimini konu alan vergi türü özel tüketim vergisidir. Bu vergi sosyal faydası olmayan, hatta zararlı olduğu düşünülen bazı mal veya mal grupları vergilendirilmektedir. Özel tüketim vergisi içerisindeki III sayılı liste ise tam olarak erdemsiz mallara yönelik olup, paternalist devletin en güzel örneğini sergilemektedir. Bu çalışma ile Türkiye’de uygulama alanı bulan ve literatürde günah vergisi olarak da adlandırılan özel tüketim vergisi ele alınacaktır.

I. PATERNALİST DEVLET

İnsanlar var olan bir kültürün, bir toplumun, bir kurallar yığınının içerisine doğarlar. Bu toplumda gelişirler, büyürler ve yaşamaya devam ederler. Bireylerin, söz konusu kurallar bütünü ve bu kuralların uygulayıcısı konumundaki devlet vasıtasıyla hak ve özgürlüklerinin korunduğu huzurlu bir yaşam sürdürme güdüsü ön plandadır.

Devlet kişilere huzurlu ve güvenli bir ortam oluşturma çabası içerisinde. Bunu gerçekleştirirken otoritesini kullanmaktadır. Otoritenin doğuşu ve gerekliliği paternalizm ile yakından ilişkilidir. Otoritenin, bir yandan topluma huzur ve barış ortamı kazandırma, düzen ve istikrarı beraberinde getirme söylemini sunmakta olduğu görülürken; diğer yandan da topluma huzur, barış ve istikrar getirme söylemiyle baskıcı bir hal alma ihtimalini de içerisinde barındırdığı anlaşılmaktadır. Devlet, otoritesini kullanarak yönettiği halkın yaşam standartlarını artırmak isteği içerisinde olacaktır (Sennett, 2011:27). Bunu yaparken paternalist bir yapı içerisinde hareket edecektir.

Bu noktada paternalist devletin doğuşundan veya vücut bulmasından bahsedilebilir. Paternalist devletin daha iyi anlaşılması için “devlet” ve “paternalizm” kavramlarının detaylandırılması gerekmektedir.

I.I. Devlet Kavramı

Devletin siyasi bir örgütlenme olarak kabul edilmesi yaygın bir görüştür. Ancak bu görüş, devleti zorlayıcı bir düzen olarak sunmak ya da saptamakla eş anlamlıdır. Çünkü bu düzenlemenin özgül biçimde “siyasi” olan unsuru, bazı bireylerin başka bireylere karşı uygulayacakları ve bu düzenin kurala bağladığı zorlayıcı eylemlerdir (Kelsen, 2000: 425). Zorlayıcı eylemler, hukuki düzenin belirlediği koşullara bağladığı olgulardır. Siyasi düzenleme olarak devlet aslında hukuki bir düzendir.

Devlet kavramının tanımlanması konusunda siyaset bilimi literatüründe pek çok tanımla karşılaşılacaktır. Bu tanımların içerisinde şüphesiz en benimsenmiş olanı, “üç unsur teorisi”⁴ diye bilinen teoriye göre yapılmış olan tanımdır (Gözler, 2007: 4). Bu teoriye göre devlet, insan, toprak ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşmuş bir varlıktır. Yani devleti, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olan belirli bir insan topluluğu oluşturmaktadır. Bu üç unsur sadece bir hukuki düzenin geçerliliği ve geçerlilik alanı olarak algılanabilir.

I.II. Paternalizm

Paternalizm, en genel anlamıyla bir toplumu ya da kuruluşu baba şefkati ile yönetme olarak belirtilebilir. Birbirinden farklı paternalizm tanımları bulunmaktadır. Örneğin Hershey “A Definition ForPaternalism” adlı makalesinde “*devletin, bir organizasyon ya da bireyin, diğer devlet, organizasyon ya da bireye çocuklarına davranışta bulunan bir baba gibidavranması*” (Hershey, 1985: 171-182) olarak tanımlarken; Feinberg ise, “Legal Paternalism” adlı makalesinde paternalizmin temel ilkesini, “*bireylerin kendikendilerine zarar vermelerini engellemek, kendi iyilerini oluşturabilmek için insanlara rehberlik etmek; ‘Daddyknowsbest’ babalar en iyisini bilir*” görüşünün uyarlaması olarak belirlenmektedir (Feinberg, 1971: 105-125).

Görüldüğü gibi paternalizm en genel anlamda “*bireyleri koruma*” olarak tanımlanabilir. Bu tanım devletin var oluşunun temel düşüncesi ile uyum içerisindedir; devlet, bireylerini korumak, barış ve huzur ortamı içerisinde yaşamalarını sağlamak zorundadır. Şunun da belirtilmesi gerekir ki Türkiye’de çok önemli bir “*devlet baba*” geleneği bulunmaktadır. “*Devlet Baba*” Osmanlı imparatorluğunun 19. yüzyılında kendini iyice hissettirmiş ve merkezin çevreyle olan ilişkisini güçlendirebilmek için birçok alana müdahalede bulunmuştur. Bu doğrultuda merkez, gücünü koruyabilmek ve devam ettirebilmek için toplum kesimlerini kontrol altında tutmayı amaçlamıştır ve bu amaç doğrultusunda belirli yasalar ortaya koyarak toplumsal hayata etkide bulunmuştur (Heper, 2006: 67).

I.III. Genel Olarak Paternalist Devlet

Paternalizm, tam anlamıyla baba tarzında davranmak anlamına gelir. Siyasi bir ilke olarak ise zararı engelleme ve fayda sağlamak niyetiyle diğerleri üzerinde kullanılan iktidar veya otorite anlamına gelir. Arabalarda emniyet kemeri takma zorunluluğu gibi yasalar ve sosyal refah uygulamaları paternalist devlet örneklerindedir.

Paternalist devlet yumuşak paternalist devlet ve sert paternalist devlet olmak üzere ikiye ayrılır. Yumuşak paternalist yapıyı benimseyen devletlerin ayırt edici özelliği paternalizme tabi kişilerin geniş oranda rızalarına dayalı bir sisteme tabi olmasıdır (Heywood, 2009:98). Sert paternalist yapıyı benimseyen devlet modellerinde ise rızaya dayalı bir sistemden söz edilemez. Paternalizmin temelinde bilgelik ve tecrübe, toplumda eşitsiz dağılmıştır, otoriteler en iyisini bilir anlayışı vardır.

⁴ “Üç unsur teorisi”, George Jellinek’in ilk baskısı 1900 yılında yayınlanan *AllegemeineStaatslehre*’de yer almaktadır.

I.IV. Paternalist Devletin Özellikleri

Paternalist devlet anlayışı, bireyler için neyin faydalı ve istenilir olduğunu kamu yöneticilerinin belirlemesini ve kamu düzenlemeleri ve yaptırımları yoluyla, bireylerin ekonomik, sosyal veya kültürel tercih özgürlüğünün ortadan kaldırılmasını veya kısıtlanmasını ifade eder (Türkkan, 2013:2). Paternalist devlet anlayışı, bireylerin tercih özgürlüğünü sınırladığı ve böylece rekabet alanlarını daralttığı ölçüde rekabet kültürünün gelişmesini engelleyen etkiler yapar. Bu etkiler paternalist anlayışın yaygınlığına ve türüne göre değişiklik gösterir. Bu noktada paternalist devletin özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

- Paternalist devlet beşeri sermayeye önem veren bir anlayış içerisindedir.
- Paternalist devlet, bireylerin sağlık, eğitim, adalet, tasarruf gibi fonksiyonlarını dikkate alır ve bu fonksiyonların zarar görmesini engelleyen düzenlemeler yapar.
- Paternalist devlet erdemli malların üretiminde etkindir.

I.V. Türkiye’de Paternalist Devlet Olgusu

Paternalizm, “baba-devletin çocuklarının iyiliğini, onlardan daha çok düşündüğünü göstermesi” şeklinde tanımlanabilir. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere bireylerin huzur ve barış içinde yaşayacakları ortamı sağlama görevini taşıyan devlet, halkının iyiliğini düşünmelidir. Devletin halkının iyiliğini düşünmesi, yasaların çıkarılmadan önce ortaya konan söylemlerde kendini göstermektedir.

Osmanlı İmparatorluğundan miras alınan güçlü devlet geleneği bağlamında Türkiye Cumhuriyeti devletin kuruluş yıllarını değerlendirmek gerekirse, “*güçlü devlet-zayıfçevre*” durumuyla karşı karşıya kalındığı anlaşılmaktadır. Buna göre devlet seçkinlerinin toplumsal bütünleşme yaratabilmek uğruna çevreye karşı hoşgörüsüz davrandığı, çoğunlukla çevreyi kontrol altında tutma çabası içerisinde oldukları anlaşılmaktadır (Heper, 2006:165).

Günümüz Türkiye’sinde “*Devlet Baba*” ilkesinden hareketle iktidarın, toplumu dönüştürmesi süreciyle karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Burada altının çizilmesi gereken husus ise bu dönüştürme sürecinde kullanılan söylemlerin paternalist nitelikte olduğudur. Bu doğrultuda paternalist devletin, kullandığı muhtelif söylemler aracılığıyla halkın iyiliğini halktan daha çok düşündüğünü vurgulayarak istediği yapıya ulaşmanın yollarını aradığı görülmektedir.

II. GÜNAH VERGİLERİ

Günah vergileri, genellikle belirli (alkol, tütün, şeker, meşrubat, fastfood, kumar gibi.) *sosyal açıdan yasaklanan mallara bedel yüklemek amacıyla* bu mallar üzerinden tarh olunan bir vergidir (Go, 2012; Hoffman: 2015). Bu vergi; sigara içmek, alkol kullanmak ve dolayısıyla çevreye zarar vermek gibi insani düşkünlük ya da inanç yönüyle günah olarak adlandırılan zevklere bedel yüklemek için uygulanan ve tüketim vergileri içerisinde yer alan bir vergi türüdür (Lorenzi, 2004:59).

İçki, sigara, çay, kahve gibi alışkanlık yaratan veya topluma zararlı maddeler üzerinden alınan bu vergi günah vergileri adıyla ilk olarak 1791 yılında Alexander Hamilton tarafından sadece devrimci savaş döneminde devlete gelir getirmek amacıyla değil aynı zamanda zararlı tüketim mallarının tüketimin kısmak amacıyla ABD’nin Pennsylvania eyaletinde yasalaşmıştır (Talbot-Pienaar, 2012: 1281). Ancak savaş döneminin sona ermesi ile birlikte halk bu vergiye karşı isyan çıkarmış ve bu durum verginin kaldırılmasına sebep

olmuştur. Ayrıca 1974 yılında ise yine Amerika'da alkollü bir içecek olan viski üzerine vergi konularak günah vergilerinin kapsamı genişletilmiştir. (Taylar, 2010: 455).

Günah vergisi uygulamaları; İngiltere'de I. dünya savaşı boyunca biraya, ABD'de iç savaşlar boyunca alkole, Almanya'da ise II. dünya savaşı boyunca sigaraya (her bir paket için yaklaşık olarak %85-90 olarak) uygulanmıştır (Snowdon, 2012: 5-6).

Osmanlı döneminde ise, gayri Müslim azınlıklardan alınmaya başlayan Şıra Resmi ile tütünkullanımından ilk vergi alınmaya başlanmıştır. 16. asır sonrası da zecriye olarak alınmaya devam edilmiştir. Alkollü içki ticareti yapanlardan Resm-i Beyiye adı ile bir çeşit ruhsat harcı olarak alınmaya başlanmıştır. Tönbeki Beyiyesi ise 1863'te sisteme giren tütün mamulleri satışından alınan bir başka tüketim vergisi türü olarak kabul edilebilir (Turan-Yurdakul, 2009: 4). Ayrıca, günah vergileri Osmanlı'da kahvehanelerin kapatılması, Eski İtalya'da gayri ahlaki davranan insanlara büyük cezalar konması ve bu cezaların din hizmetlerinde kullanılması gibi durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Bülbül, 2013).

Değişen koşullara baktığımızda alkol, sigara, kumar, hazır yemek kültürü, obeziteye neden olan ürünler, kolalı içecekler, gıda güvenliği, çevresel kirlenme, sağlık sorunları gibi negatif dışsallıklara yol açan bu erdemsiz mal ve hizmetlerle mücadelede de günah vergilerine yer verilmektedir (Bülbül, 2013). Böylelikle hem beşeri sermaye (insan faktörü) korunmakta hem de kamu harcamalarının finansmanına önemli bir katkı sağlanmaktadır.

II.I. Günah Vergilerinin Temel Özellikleri

Vergilerin amaçları mali ve mali olmayan olarak sınıflandırılmaktadır. Mali amaç devlet kasasına maddi getiriyi amaçlarken, mali olmayan amaçlar ise devletin paternalist özelliğini ön plana çıkararak vergileri sosyal politika aracı olarak kullanmayı tercih etmektedir. Günah vergileri 1929 döneminde "New Deal" uygulamaları ile büyüme ve gelir artırımına yönelik (Ellis, 2011: 30) politika aracı iken, günümüzde dışsallıklara sebebiyet veren mal ve hizmetlerin içselleştirilmesine yönelik olarak uygulamalara da yer veren bir yapı olarak dikkat çekmektedir.

Günah vergilerinin temel özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Lorenzi-Zhang vd., 2010, 232; Lorenzi, 2004: 60).

- Tüketimi esnek olmayan bir talep eğrisine sahip olan mal ve hizmetlerden alınması temel belirleyici özelliğidir. Davranış, bağımlılık yapıcıdır. Bu davranıştaki küçük bir değişiklik, davranışı ortadan kaldırmayan önemli bir vergi geliri oluşturacaktır.
- Davranış, kendi kendine ya da başkasına zarar olarak düşünülebilmektedir. Günahkar davranışlar, ani ya da uzun sürede kötü sağlık ve obezite gibi kişisel sonuçlar oluşturabilir.
- Günah olarak değerlendirilen davranışlar, başka insanlara zarar veren negatif dışsallıklar oluşturmaktadır. Bu vergiler ile sosyal çevreye zarar verebilecek bu malların tüketiminin önüne geçmeye çalışılmaktadır. Bu durumun yanında birey kendisine de zarar vermektedir.
- Günah vergilerinin temel özelliği antisosyal tüketim malları üzerine uygulanmasıdır.
- Sağlıksız davranışlar yönelik caydırıcı etkisi vardır.
- Günah vergileri kamu gelirlerini artırma da etkili bir araçtır.
- Günah vergileri istenmeyen davranışları değiştirmede önemli bir rol oynar.

Yukarıda sıralanan özellikler incelendiğinde günah vergilerinin temel özelliğinin tüketimlerinin negatif dışsallıklara yol açtığı inelastik talebe ($e < 1$) sahip, bağımlılık yaratıcı mal ve hizmetlerin içselleştirilmesi olduğu görülmektedir. Günah vergileri ile amaçlanan, belirtilen mallara ilişkin ekstra bir maliyet unsuru yaratarak bu mal ve hizmetlerin

tüketiminin kısılmasıdır. Böylece sosyal refahın artırılması adına negatif dışsallıklar ile ilişkilendirilmiş mal ve hizmetlerin fiyatları günah vergileri vasıtasıyla artırılarak bu mal ve hizmetlerin tüketimlerinin engellemesi sağlanabilecektir (Hoffer-Shughart vd. 2013: 4).

II.II. Günah Vergilerine Taraf ve Karşı İddialar

Dünya ülkelerinde; tütün vergisi, alkol vergisi, kumar vergisi, yakıt/madeni yağ vergileri gibi isimlerle anılan (Tamm, 2007) günah vergilerine karşı lehde ve aleyhde bir takım iddialar mevcuttur. Lorenzi (2004), Tamm (2007) ve Turan ve Yurdakul (2009) bu iddiaları şu şekilde özetlemektedir;

Günah Vergilerine Karşı İddialar:

- **Radikal Özgürlükçü İddia:** Vergiler hiçbir zaman meşru değildir. Yani vergiler hırsızlıktır. Dolayısıyla günah vergilerinin meşruluğu bu iddiaya göre tartışmalıdır.
- **Daha İlimli İddia:** Vergiler tarafsız olmak zorundadır. Vergiler piyasanın işleyini aksatmamalıdır.
- **Ahlaki İddia:** Günah vergileri (ve diğer devlet müdahaleleri) bireyleri vergi ödemekten vazgeçirerek bireylerin ahlaki kararlarını bozabilir. Yani günah vergilerinin temelinde yer alan beşeri varlığı koruma hedefi ters bir tepkiye dönüşebilir.
- **Amaçların Mantıksal Uyumsuzluğu:** Devlet belirli bir davranışı vazgeçirmek ve ondan faydalanarak gelirini yükseltmek istiyor.
- **Günah vergileri fakirlerin aleyhine gelir dağılımını bozmaktadır.** Düşük gelirliler, yüksek geliri kişilere oranla daha çok sigara içmeleri durumunda gelirlerine oranla ödedikleri vergi daha fazla olacaktır.
- **Günah vergileri, kişilerin alışkanlıklarını, aynı fiyatlarla daha kalitesiz maddelerle gidermelerine yol açar.** Alışkanlıkların güçlü derecede arzu edildiği durumlarda bu vergiler ciddi bir tüketimden caydırıcılık özelliğine sahip olamazlar. Tüketicilerin talepleri, vergilenmeyen ve potansiyel olarak daha zararlı mallara yönelir ve sosyal refaholumsuz etkilenmektedir.
- **Günah vergileri yolsuzluk ve suça neden olan yeraltı piyasasının oluşmasına yol açar, kara borsayı teşvik eder ve kanunlara saygısızlığı artırır.**

Günah Vergilerine Taraf İddialar:

- **Dışsallıklar İddiası:** Günah vergileri ile erdemsiz malları kullanarak çevreye zarar verebilecek insanlar bu alışkanlıklarından vazgeçirilerek çevredeki masum insanlar korunmuş olmaktadır. Bu *sosyal fayda ilkesi* olarak da açıklanabilir.
- **İçsellikler İddiası:** Günah vergileri, kişilerin zayıflıklarının kısa vadeli çıkarlar yerine uzun vadeli çıkarlar lehine oluşmasına imkan verir (Sigara içen birisinin, sigara içmesi durumunda alacağı tatmin yerine, uzun vadede sağlıklı bir yaşam sürmesi gibi.)
- **Günah vergisi söz konusu mal yada hizmetin maliyetini artırır ve günah fırsatlarını azaltır.** Kişilerin taleplerini azalmasına ve gelirlerini daha verimli alanlarda kullanmalarına yol açar. Günah vergisinin aşırı olduğu durumda ise istenmeyen davranış ortadan kaldırılabilir.
- **Günah vergisi uygulamasından sağlanan gelir ile kendine zarar verici davranışlar ve negatif dışsallıkların yol açtığı maliyetler finanse edilebilir.** Örneğin tütün vergilerinin geliri ile sigara bırakma merkezlerinin finanse edilmesi, alkol vergilerinden sağlanan gelire alkol bağımlılarının tedavi masrafları karşılanabilir.

- Günah vergileri, arzu edilmeyen faaliyetleri vergilendirir ve toplum yanlısı davranışların vergilenmesine duyulan ihtiyacı azaltır. Günah vergileri, gelir vergisinin yol açtığı refah kaybını karşılamak için kullanılabilir.

II.III. Türkiye’de Günah Vergisi Uygulaması

Türk vergi sistemi incelendiğinde erdemsiz mal ve hizmetlerin tüketiminin kısılmasına yönelik en uygun ve etkin verginin Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) olduğu görülmektedir.

06.06.2002 yılında kabul edilen 4760 sayılı ÖTV Kanunu ile birlikte belirli mal ve hizmetlerin ÖTV kapsamına alınmasına karar verilmiştir. Harcamalar üzerinden alınan katma değer vergisinden farkını kanunun ilk kelimesi olan “Özel” den alan bu verginin temel özelliği şu şekildedir;

“Kapsamına almış olduğu mal veya hizmetlerin genel tüketim vergisine nazaran daha sınırlı oluşudur. Bu özelliğiyle kapsamına aldığı mal ve hizmetlerin genişliği bakımından genel bir tüketim vergisi olan katma değer vergisinden ayrılmaktadır. Genel tüketim vergileriyle, üretimi ve üretimdeki firmaların örgütlenişini sarsmadan ve gelir dağılımını bozmadan yüksek miktarda gelir toplama amacı güdüldürken, özel tüketim vergilerinde gelir amacının yanı sıra, sosyal faydası olmayan, hatta zararlı olduğu düşünülen bazı mal veya mal grupları vergilendirilmektedir” (Taylar, 2010: 449-440).

Türkiye’de özel tüketim vergisi, Özel Tüketim Vergisi Kanunu’na ekli dört listede yer alan mallar üzerinden alınmaktadır. Bu listelerde yer alan mallar şu şekilde sıralanmaktadır;

I sayılı liste, petrol ürünleri, akaryakıt ve petrol yan ürünlerine ayrılmıştır. I sayılı listenin A cetvelinde akaryakıt ürünleri sayılmıştır. Bunlar; her türlü benzin, jet yakıtı, gaz yağı, motorin, marin dizel, sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG), petrol koku, propan, sıvı pafarindoğal gaz, bütan, madeni yağlar olarak gruplandırılabilir. I sayılı listenin B cetvelinde ise petrol yan ürünleri olan benzol, tulol, solvent, whitespirit, tülen, çözücüler ve incelticiler sayılmaktadır. Listede toplam 130 mal ve ürün bulunmaktadır.

II sayılı liste, her türlü kara, deniz ve hava taşıt araçlarına ayrılmıştır. Buna göre, sayılan taşıt araçları özel tüketim vergisine tabi iken, bunların aksam ve parçaları verginin kapsamı dışında bırakılmıştır. II sayılı listede 14 mal ve ürün bulunmaktadır.

III sayılı liste, alkollü içkiler, kolalı içecekler, tütün ve tütün mamullerine ayrılmıştır. Buna göre her türlü alkollü içki, her türlü şarap, bira, kolalı gazozlar, tütün, puro, sigaralar, enfiye ve içilen tütün özel tüketim vergisine tabidir. Bu listede 28 adet mal ve ürün sayılmıştır.

IV sayılı liste ise lüks mal olarak nitelendirilebilecek bir takım mallara, dayanıklı tüketim mallarına ve diğer mallara ayrılmıştır. Örneğin, havyar, parfüm, kürkler, kristal elmas, kıymetli taşlar, ziynet eşyası, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, elektrik süpürgesi, buzdolabı, müzik aletleri, telsiz cihazları, televizyon, radyolar, traş makinesi, avizeler ve silahlar bu listede sayılan ve özel tüketim vergisine tabi mallara örnek olarak gösterilebilir. IV sayılı listede ise 102 çeşit mal ve ürün bulunmaktadır.

Özel tüketim vergisinin konusuna giren mallar içerisinde özellikle III sayılı listede yer alan mal ve hizmetler günah vergisinin kapsamını oluşturmaktadır. Diğer listelerde yer alan mal ve hizmetler daha çok “lüks” olarak adlandırılmakta ve sosyal fayda açısından bir tehlike arz etmemektedirler. Ancak III sayılı listede yer alan alkollü içkiler, kolalı içecekler, tütün ve tütün mamulleri insan sağlığına zarar vermekte ve ürünlerin tüketimi toplum açısından olumsuz birer örnek teşkil etmektedirler. Devlet de özel tüketim vergisinin III

sayılı listesine paternalist devlet rolüyle yaklaşarak bu mal ve hizmetlerin tüketiminin önüne geçmek istemektedir.

4760 sayılı ÖTV Kanununun III sayılı listesi A ve B cetvelinden oluşmaktadır. A cetveli; kolalı içecekler ile aklollü içecekleri kapsarken, B cetveli; tütün ve tütün mamüllerini kapsamaktadır.

İlgili kanununun 11. maddesinde; (III) sayılı listenin (A) cetvelindeki mallar bakımından nispi vergi hesabının söz konusu olduğu durumlarda ÖTV matrahı, işlemin karşılığını teşkil eden bedel olup, teslim edilen mal karşılığında her ne nam adı altında olursa olsun alıcıdan alınan bedeller, teslim edilen malın ÖTV matrahına dahildir.(III) sayılı listenin (A) cetvelindeki mallar için asgari maktu vergi tutarlarına göre hesaplanacak vergi tutarından az olmamak üzere, yalnızca nispi vergi; (B) cetvelindeki mallar için maktu vergi ile birlikte, asgari maktu vergi tutarına göre hesaplanacak vergi tutarından az olmamak üzere nispi vergi uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Bu listelerde yer alan mal ve hizmetlere ilişkin 2016 yılı vergi oran ve tutarları Tablo 1'de görüldüğü gibidir.

Tablo 1: 2016 Yılına İlişkin A Cetvelindeki ÖTV Tutar ve Oranlar

<u>Mal İsmi</u>	<u>Vergi Oranı (%)</u>	<u>Uygulanacak Vergi Oranı (%)</u>	<u>Asgari Maktu Vergi Tutarı (TL/Lt)</u>	<u>Uygulanacak Asgari Maktu Vergi Tutarı (TL/Lt)⁵</u>
Kolalı Gazozlar	25	25	-	-
Malttan üretilen biralar	63,3	63	0,44	1,03
Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil); üzüm şırası (20.09 pozisyonunda yer alanlar hariç)	63,3	0	2,44	5,57
Köpüklü şaraplar	275,6	0	16,12	37,63
Vermut ve diğer taze üzüm şarapları (bitkiler veya kokulu maddelerle aromalandırılmış)	275,6	0	22,1	51,63
Alkol derecesi hacim itibarıyla % 18 veya daha az olanlar	275,6	0	17,55	41,00
Fermente edilmiş diğer içecekler (elma şarabı, armut şarabı, bal şarabı gibi), tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan fermente edilmiş içeceklerin karışımları ve fermente edilmiş içeceklerle alkolsüz içeceklerin karışımları	275,6	0	2,44	5,57

⁵ Bu mallara ilişkin vergi oranları ve asgari maktu vergi tutarları, 1/1/2016 tarihli ve 29580 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 29/12/2015 tarihli ve 2015/8353 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Kararın 4 üncü maddesiyle 1/1/2016 tarihinden geçerli olmak üzere metne işlendiği şekilde tespit edilmiştir.

Alkol derecesi hacim itibariyle % 22'den fazla olanlar	275,6	0	85,8	150,71
Alkol derecesi ne olursa olsun tağıyir (denatüre) edilmiş etil alkol ve damıtım yoluyla elde edilen diğier alkollü içkiler	275,6	0	85,8	150,71
Alkol derecesi hacim itibariyle % 80'den az olan tağıyir (denatüre) edilmemiş etil alkol; damıtım yoluyla elde edilen alkollü içkiler, likörler ve diğier alkollü içecekler	275,6	0	85,8	150,71
Üzüm şarabı veya üzüm cibesinin damıtılması yolu ile elde edilen alkollü içkiler	275,6	0	71,5	150,71
Cin ve Geneva	275,6	0	57,2	134,03
Votka (2208.60.91.00.00, 2208.60.99.00.00 hariç)	275,6	0	57,2	134,03
Muhtevası 2 litreyi geçmeyen kaplarda olanlar (Alkol derecesi hacim itibariyle % 45.4'den fazla olanlar)	275,6	0	85,8	150,71
Muhtevası 2 litreyi geçen kaplarda olanlar (Alkol derecesi hacim itibariyle % 45.4'den fazla olanlar)	275,6	0	85,8	150,71
Likörler	275,6	0	78,65	150,71
Diğierleri (2208.90.48.00.11, 2208.90.71.00.11 hariç)	275,6	0	85,8	150,71
Rakı (Muhtevası 2 litreyi geçmeyen kaplarda olanlar)	275,6	0	51,48	130,68
Rakı (Muhtevası 2 litreyi geçen kaplarda olanlar)	275,6	0	51,48	130,68

(III) sayılı listenin (A) cetvelinde, **kolalı gazozlar için** sadece nispi vergi oranı belirlenmiştir. Dolayısıyla, kolalı gazozların ithalinde ve imalatçıları tarafından teslimi ile ÖTV uygulanmadan önce müzayede yoluyla satışında, Tebliğın (III/A/1) bölümü çerçevesinde tespit edilen matraha, (III) sayılı listenin (A) cetvelinde bu mallar için belirlenen vergi oranı uygulanmak suretiyle ÖTV hesaplanır.

Örneğın⁶, 1/1/2016 tarihi itibarıyla KDV ve ÖTV hariç satış/ithal bedeli 400 TL olan 500 litre kolalı gazozun ÖTV'si aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Hesaplanan ÖTV: 400 TL x 0,25 = 100 TL'dir.

(III) sayılı listenin (A) cetvelinde, **malttan üretilen biralr için** nispi vergi oranının yanı sıra asgari maktu vergi tutarı da belirlenmiştir. Mezkür cetvelde belirlenen asgari maktu vergi tutarı söz konusu mallar için bir litredeki her bir alkol derecesi itibarıyla uygulanır.

⁶ İlgili örnekler hazırlanırken 08.08.2015 tarihinde resmi gazetede yayınlanan Özel Tüketim Vergisi (III) Sayılı Liste Uygulama Genel Tebliğinden faydalanılmıştır.

Söz konusu malların ithali ve imalatçıları tarafından teslimi ile ÖTV uygulanmadan önce müzayede yoluyla satışında, asgari maktu vergi tutarından az olmamak üzere yalnızca nispi vergi uygulanır.

Bu çerçevede, maldan üretilen biralarda, Tebliğin (III/A/1) bölümü çerçevesinde tespit edilen matraha, (III) sayılı listenin (A) cetvelinde bu mallar için belirlenen vergi oranı uygulanarak hesaplanan ÖTV tutarı (nispi ÖTV tutarı) ile asgari maktu vergi tutarına göre hesaplanan ÖTV tutarının karşılaştırılması sonucunda, daha yüksek olan tutar, hesaplanan ÖTV olarak dikkate alınır.

Örneğin,1/1/2016 tarihi itibarıyla, KDV ve ÖTV hariç satış/ithal bedeli 4 TL, alkol derecesi 5 olan, 50 cl'lik bir kutu biranın ÖTV'si aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Nispi ÖTV tutarı: $4 \text{ TL} \times 0,63 = 2,52 \text{ TL}$

Asgari maktu vergi tutarı : $(5^0 \times 1,03 \text{ TL}) \times 0,5 \text{ lt} = 2,575 \text{ TL}$

$2,52 \text{ TL} < 2,575 \text{ TL}$ olduğundan, asgari maktu vergi tutarına göre hesaplanan ÖTV tutarı dikkate alınır.

Şaraplarda Verginin Hesabı;

1/1/2016 tarihi itibarıyla, KDV ve ÖTV hariç satış/ithal bedeli 20 TL olan, 75 cl'lik bir şişe köpüklü şarabın ÖTV'si aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Asgari maktu vergi tutarı: $0,75 \text{ lt} \times 37,63 \text{ TL} = 28,2225 \text{ TL}$

Buna göre, hesaplanan ÖTV olarak 28,2225 TL dikkate alınır.

Diğer Alkollü İçkilerde Verginin Hesabı;

(III) sayılı listenin (A) cetvelinde, Tebliğin (III/B/1.1, 1.2 ve 1.3) bölümleri kapsamı dışında kalan diğer mallar (viski, votka, cin, konyak, rom, likör, rakı gibi) için nispi vergi oranı Bakanlar Kurulu tarafından "0" (sıfır) olarak belirlenmek suretiyle, bu malların asgari maktu vergi tutarı itibarıyla vergilenmesi öngörülmüştür.

Örneğin;1/1/2016 tarihi itibarıyla, KDV ve ÖTV hariç satış/ithal bedeli 20 TL, alkol derecesi hacmen 45⁰ olan 70 cl'lik bir şişe rakının ÖTV'si aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Asgari maktu vergi tutarı : $(130,68 \text{ TL} \times 0,45) \times 0,70 \text{ lt} = 41,1642 \text{ TL}$

Buna göre, hesaplanan ÖTV olarak 41,1642 TL dikkate alınır.

Tablo 2: 2016 Yılına İlişkin B Cetvelindeki ÖTV Tutar ve Oranlar

<u>Mal İsmi</u>	<u>Vergi Oranı (%)</u>	<u>Uygulanacak Vergi Oranı (%)</u> ⁷	<u>Asgari Maktu Vergi Tutarı (TL)</u>	<u>Uygulanacak Asgari Maktu Vergi Tutarı (TL)</u>	<u>Uygulanacak Maktu Vergi Tutarı (TL)</u>
Tütün içeren purolar	63	40	0,1325	0,2210	0,2468
Uçları açık purolar	63	40	0,1325	0,2210	0,2468
Sigarillolar	63	40	0,1325	0,2210	0,2468
Tütün içeren sigaralar	63	65,25	0,1325	0,2210	0,2468
Tütün yerine geçen maddelerden yapılmış purolar, uçları açık purolar ve sigarillolar	63	40	0,1325	0,2210	0,2468
Tütün yerine geçen maddelerden yapılmış sigaralar	63	65,25	0,1325	0,2210	0,2468
İçilen tütün	63	65,25	0,1325	0,2210	0,2468
Diğerleri (Net muhtevası 500 gramı geçmeyen ambalajlarda olanlar)	63	65,25	0,1325	0,0577	0,2468
Diğerleri (Net muhtevası 500 gramı geçen ambalajlarda olanlar)	63	65,25	0,1325	0,0577	0,2468
Enfiye ve çiğnemeye mahsus tütün	63	65,25	0,1325	0,2210	0,2468

(III) sayılı listenin (B) cetveli kapsamındaki **sigaraların** vergilendirilmesinde, perakende satış fiyatına bu mallar için geçerli olan ÖTV oranı uygulanarak nispi ÖTV tutarı

⁷ Bu mallara ilişkin vergi oranları ve asgari maktu vergi tutarları, 1/1/2016 tarihli ve 29580 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 29/12/2015 tarihli ve 2015/8353 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Kararın 4 üncü maddesiyle 1/1/2016 tarihinden geçerli olmak üzere metne işlendiği şekilde tespit edilmiştir.

hesaplanır. Ancak hesaplanan bu tutar, birim paket içindeki her bir adet sigara için belirlenen asgari maktu vergi tutarına göre hesaplanan vergi tutarından az olamaz.

Nispi ÖTV tutarı ile asgari maktu vergi tutarına göre hesaplanan ÖTV tutarının karşılaştırılması sonucunda, yüksek olan tutara, 20 adet sigaradan oluşan her bir paket sigara için (III) sayılı listenin (B) cetvelinde belirlenen maktu vergi tutarı eklenerek bir paket sigara için toplam ÖTV tutarı hesaplanır. Birim ambalajın farklı adetten oluşması halinde maktu vergi tutarı, anılan adede göre oranlanarak hesaplanır.

Örneğin: 1/1/2016 tarihi itibarıyla, perakende satış fiyatı 9 TL olan 1 paket (20 adet) sigara için ÖTV aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Nispi ÖTV tutarı: $9 \text{ TL} \times 0,6525 = 5,8725 \text{ TL}$

Asgari maktu ÖTV tutarı: $20 \times 0,2210 \text{ TL} = 4,42 \text{ TL}$

Maktu ÖTV tutarı : $1 \times 0,2468 \text{ TL} = 0,2468 \text{ TL}$

$5,8725 \text{ TL} > 4,42 \text{ TL}$ olduğundan, nispi ÖTV tutarı ile maktu ÖTV tutarı toplamı ($5,8725 \text{ TL} + 0,2468 \text{ TL} = 6,1193 \text{ TL}$) dikkate alınır.

Söz konusu sigaranın perakende satış fiyatının 6 TL olması halinde ise;

Nispi ÖTV tutarı : $6 \text{ TL} \times 0,6525 = 3,9150 \text{ TL}$

Asgari maktu ÖTV tutarı : $20 \times 0,2210 \text{ TL} = 4,42 \text{ TL}$

Maktu ÖTV tutarı : $1 \times 0,2468 \text{ TL} = 0,2468 \text{ TL}$

$3,9150 \text{ TL} < 4,42 \text{ TL}$ olduğundan, asgari maktu ÖTV tutarı ile maktu ÖTV tutarı toplamı ($4,42 \text{ TL} + 0,2468 \text{ TL} = 4,6688 \text{ TL}$) dikkate alınır.

(III) sayılı listenin (B) cetvelinde **sigaralar dışında kalan tütün mamullerinin** vergilendirilmesinde, perakende satış fiyatına bu mallar için geçerli olan ÖTV oranı uygulanarak nispi ÖTV tutarı hesaplanır. Ancak hesaplanan bu tutar, birim paket/ambalaj içindeki her bir gram tütün mamulü için belirlenen asgari maktu vergi tutarına göre hesaplanan vergi tutarından az olamaz.

Nispi ÖTV tutarı ile asgari maktu vergi tutarına göre hesaplanan ÖTV tutarının karşılaştırılması sonucunda, yüksek olan tutara, 50 gramdan oluşan birim ambalaj için (III) sayılı listenin (B) cetvelinde belirlenen maktu vergi tutarı eklenerek toplam ÖTV tutarı hesaplanır. Birim ambalajın farklı gramdan oluşması halinde maktu vergi tutarı, anılan grama göre oranlanarak hesaplanır.

Örneğin; 1/1/2016 tarihi itibarıyla, perakende satış fiyatı 55 TL, birim ambalajı 100 gram olan 1 kutu puronun ÖTV'si aşağıdaki şekilde hesaplanır:

Nispi ÖTV tutarı : $55 \text{ TL} \times 0,40 = 22 \text{ TL}$

Asgari maktu ÖTV tutarı : $100 \text{ gr} \times 0,2210 \text{ TL} = 21,03 \text{ TL}$

Maktu ÖTV tutarı : $(100 \text{ gr} / 50 \text{ gr}) \times 0,2468 \text{ TL} = 0,4936 \text{ TL}$

$22 \text{ TL} > 21,03 \text{ TL}$ olduğundan, nispi ÖTV tutarı ile maktu ÖTV tutarı toplamı ($22 \text{ TL} + 0,4936 \text{ TL} = 22,4936 \text{ TL}$) dikkate alınır.

Tatlandırıcı, şeker, su, nem tutucu, aroma esansı ve benzeri katkı maddeleri ilave edilmek suretiyle üretilen tütün mamullerinin ithali ve tesliminde maktu ve asgari maktu ÖTV tutarı, söz konusu katkı maddelerinin miktarı da dâhil nihai mamulün miktarı üzerinden hesaplanır.

II.IV. Türkiye’de 2004-2014 Yılları Arasında Alkol ve Sigaradan Alınan ÖTV Oran ve Tutarları

Tablo 3 ve 4’de sırasıyla Türkiye’de alkol ve sigaradan alınan ÖTV oran ve tutarlarındaki değişime yer verilmiştir.

Tablo 3: Türkiye’deki Alkollü İçkiler Üzerinden Alınan ÖTV Oranı ve Tutarları (2004-2014)

Yıllar	Bira		Köpüklü Şarap		Köpüksüz Şarap		Rakı	
	Nispi (%)	Maktu (TL)	Nispi (%)	Maktu (TL)	Nispi (%)	Maktu (TL)	Nispi (%)	Maktu (TL)
2004	63,3	0,1590	275,6	6,000	63,3	1,5000	275,6	28,3809
2005	63,3	0,2380	275,6	11,2120	63,3	3,2800	275,6	35,8480
2006	63,3	0,2380	275,6	11,2120	63,3	3,2800	275,6	35,8480
2007	63,3	0,2380	275,6	11,2120	63,3	3,2800	275,6	35,8480
2008	63,3	0,2380	275,6	11,2120	63,3	1,7500	275,6	35,8480
2009	63	0,3500	0	12,400	0	1,9500	0	39,6000
2010	63	0,4400	0	16,1200	0	2,4400	0	51,4800
2011	63	0,5300	0	19,8200	0	2,9400	0	63,4800
2012	63	0,6200	0	23,1900	0	3,4400	0	77,0000
2013	63	0,6400	0	24,3900	0	3,6100	0	81,0100
2014	63	0,7700	0	28,2000	0	4,1700	0	93,6700

Kaynak: GİB, 2015.

Tablo 3’e göre;

- Biradan alınan nispi oranda ciddi bir değişim olmamıştır. Ancak maktu oran 2004 yılına nispeten 2014 yılında yaklaşık olarak %484 oranında artış göstermiştir.
- Köpüklü, köpüksüz şarap ve rakıya ilişkin en dikkat çekici husus ilgili ürünlerden 2009 yılından itibaren nispi olarak % 0 vergi alınmasıdır. Bu ürünlerden alınan maktu vergiler ise yıllar itibariyle artış göstermiştir. Sırasıyla köpüklü, köpüksüz şarap ve rakıya ilişkin maktu vergiler 2004 yılına nispeten 2014 yılında %470, % 278, %330 oranında artış göstermiştir.

Tablo 4: Türkiye’de Sigara Üzerinden Alınan ÖTV Oran ve Tutarları (2004-2014)

Yıllar	Nispi Paket (%)	Maktu Paket (TL)	Asgari Maktu Adet (TL)
2004	28	0,0500* 0,0267** 0,0175***	-
2005	58	0,0600	-
2006	58	0,0600	-
2007	58	-	0,0750
2008	58	-	0,0775
2009	63	-	0,1325
2010	63	-	0,1325
2011	65	-	0,1450
2012	65	-	0,1450
2013	65,25	0,0922	0,1613
2014	65,25	0,1366	0,1971

Kaynak: GİB, 2015.

*%0-33 şark tütünü içeren sigaralar, **%34-66 şark tütünü içeren sigaralar, *** %67-100 şark tütünü içeren sigaralar.

Türkiye’de 2004-2014 yılları arasındaki tütün satış miktarlarını gösteren tablo 4’e göre, gerek maktu tutarlarda, gerekse nispi oranlarda artışlar olduğu görülmektedir. Nispi oran %233 oranında artarken, paket başına maktu tutar yaklaşık 13 kat artış göstermiştir. Adet başına asgari maktu tutar ise yaklaşık 26 kat artmıştır.

II.V. 2004-2014 Yılları Arasında ÖTV’ye Tabi III Sayılı Listede Yar Alan Mallara İlişkin Yurtiçi Satış Miktarları

Günah vergilerinin konusunu oluşturan sigara, alkol gibi erdemsiz mallar ÖTV’nin III sayılı listesinde yer almaktadır. İlgili mallara ilişkin ülke içi satış miktarları tablo 5’de görüldüğü gibidir.

Tablo 5. Yıllar İtibarıyla Sigara ve Alkollü İçki İç Satış Miktarları (2004-2014)

Yıllar	Sigara (Milyar Adet)	Bira(Litre)	Köpüklü Şarap (Litre)	Körüksüz Şarap (Litre)	Rakı(Litre)
2004	108,87	813.172.565	510.705	28.385.099	44.167.330
2005	106,72	821.850.338	494.478	26.830.368	44.683.223
2006	107,91	803.840.728	360.719	23.411.257	46.517.680
2007	107,45	844.763.654	399.097	22.840.795	42.716.023
2008	107,86	925.020.469	460.547	37.907.519	44.602.479
2009	107,55	923.508.131	236.136	46.143.037	44.698.058
2010	93,35	921.500.292	252.761	59.455.609	46.380.793
2011	91,22	925.564.164	432.641	58.642.735	48.810.329
2012	99,26	998.823.252	826.771	56.410.914	44.611.011
2013	91,66	878.912.869	641.885	62.240.038	42.336.790
2014	94,68	943.199.212	627.896	62.858.199	40.267.282

Kaynak: TAPDK, 2015.

Tablo 5’de ÖTV’nin III sayılı listesinde yer alan sigara, bira, köpüklü şarap, köpüksüz şarap ve rakı satışlarına yer verilmiştir. İlgili tabloda öne çıkan hususlar şu şekilde özetlenebilir;

- Sigara üzerinden alınan ÖTV oranının 25.07.2005 tarihinde çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararı ile %28’den %58’e çıkartılması ile sigara tüketimi bir önceki yıla göre yaklaşık 2,15 milyar adet azalmıştır. Sigara üzerinden alınan nispi ÖTV’deki bir diğer artış 29.12.2009 tarihinde çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararı ile gerçekleştirilmiş ve %63 olarak belirlenmiştir. Yapılan oran artışının ertesi yıl etkisini göstermesiyle sigara tüketimi bir önceki yıla göre yaklaşık 14,2 milyar adet azalarak 93,35 milyara gerilemiştir⁸.1.1.2013’den itibaren uygulanan yeni oranlarda

⁸Bu gerilemede ÖTV oranlarını yanısıra 4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun Kanun kapsamında uygulamaya konulan “%100 Dumansız Hava Sahası” düzenlemesi ile 5727 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme neticesinde 19.05.2008 tarihinde hayata geçirilen, 19.07.2009 itibarıyla kahvehane, kafeterya, birahane gibi eğlence hizmeti verilen işletmeler ve lokantalar kapsamında tütün ürünlerinin tüketilmesi yasaklanmasının etkisi büyüktür (Hayrullahoğlu, 2015: 106).

nispi vergi oranının %65.25'e çıkarılması ve ayrıca belirlenen maktu vergi tutarının da nispi oran ya da asgari maktu tutaragöre hesaplanan vergiden yüksek olana eklenmesi yönteminin benimsenmesiyle tüketim, 2013 yılında 91,66 milyar adete gerilemiş, ancak 2014 yılında 94,68 milyar adete çıkarak artış göstermiştir.

- Alkollü içkilerin satış miktarları incelendiğinde ise bira ve şarap (küpüklü ve köpüksüz) miktarları 2004 yılına nispeten artış göstermiştir. Özellikle köpüksüz şarap tüketiminde ciddi bir artış yaşanmıştır. Rakı miktarı ise ilgili süreçte dönem dönem artış gösterse de 2014 yılında 2004 yılına nispeten azalış göstermiştir. Bu anlamda alkollü içkilerden alınan maktu ÖTV oranlarındaki artışın tüketimi azaltmaya yönelik başarı sağladığı söylenememektedir.

SONUÇ

Devletin bireyleri erdemsiz mal ve hizmetlerden koruması olarak ifade edilen paternalist devlet yapısı sosyal fayda açısından önem arz etmektedir. Bireyden ziyade toplum düşüncesi devleti erdemsiz mallara ilişkin talebin azaltılmasına yönelik politika hazırlıklarına yöneltmiştir. Bu anlamda mali ve mali olmayan bir takım düzenlemeler uygulamaya konulmuştur. Mali olarak ön plana çıkan vergiler, erdemsiz mallar üzerine ekstra maliyet unsuru oluşturarak bu tür malların tüketiminin önüne geçmeyi hedeflemektedir. Nitekim, literatürde günah vergileri olarak adlandırılan ve erdemsiz mallara yönelik olarak uygulanan vergiler bu açıdan önemli bir araç olmuştur. Türkiye'de ise günah vergisi olarak özel tüketim vergisi örnek gösterilebilmektedir. Çünkü, özel tüketim vergisinin kapsamına almış olduğu mal veya hizmetlerin kapsamı genel tüketim vergisine nazaran daha sınırlıdır ve sosyal faydası olmayan, hatta zararlı olduğu düşünülen bazı mal veya mal grupları verginin konusunu oluşturmaktadır. Özel tüketim vergisi de kendi içerisinde dört listeden oluşmaktadır. III sayılı listede yer alan sigara ve alkollü içkiler günah vergilerinin konusunu oluşturmaktadır. Bundan dolayı çalışma içerisinde ÖTV kapsamındaki III sayılı liste ele alınmıştır. Listede yer alan ürünler ve bu ürünlerin ÖTV'sinin ne şekilde hesaplandığı gösterilmiştir. Ayrıca, 2004-2014 yılları arasındaki sigara ve alkollü içeceklerin ÖTV oran ve tutarları ile bu ürünlerin tüketimine ilişkin sayısal verilere de yer verilmiştir. Yıllar itibarıyla sigara ve alkollü içeceklere yönelik olarak ÖTV'de nispi ve maktu olarak artışlar meydana gelmiştir. Bu artışlar sonucunda beklenen sigara ve alkollü içeceklerin tüketiminin azalmasıdır. Ancak, alkollü içeceklerin tüketiminde tam aksine ciddi artışlar meydana gelmiştir. Bu durumda alkollü içeceklere yönelik uygulanan ÖTV (günah vergisi) amacına ulaşamamıştır. Sigara tükeminde ise 2004 yılına nispeten 2014 yılında ciddi bir azalma mevcuttur. Bu azalmada ÖTV'nin yanı sıra devletin uyguladığı 4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun Kanun kapsamında uygulamaya konulan "%100 Dumansız Hava Sahası" düzenlemesi ile 5727 sayılı Kanun ile yapılan düzenleme neticesinde 19.05.2008 tarihinde hayata geçirilen, 19.07.2009 itibarıyla kahvehane, kafeterya, birahane gibi eğlence hizmeti verilen işletmeler ve lokantalar kapsamında tütün ürünlerinin tüketilmesi yasaklanmasının etkisi büyüktür.

Sonuç olarak, Türkiye'de erdemsiz malların tüketiminin önüne geçme de vergiler tek başına yeterli bir araç olarak görünmemektedir. Bundan dolayı devlet vergilerin yanı sıra mali olmayan düzenlemelere de yer vererek bu tür malların tüketiminin önüne geçebilir.

KAYNAKÇA

- Bülbül, Duran (2013). Yerel Yönetimlerde Yeni Bir Finansman Yöntemi: Günah Vergileri, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 294.
- Ellis, T. M., (2011). *Taxing Sin or the Sin of Taxation? Debating Cigarette Taxes in Modern America*, Master's Thesis, The Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences, Brandeis University.
- Feinberg J. (1971). Legal Paternalism, *Canadian Journal Of Philosophy*, 1(1), 105-125.
- GİB, (2015). <http://www.gib.gov.tr/>
- Go, L. A. (2012). *Are Sin Taxes Sinful? A Policy Paper on Philippine Sin Taxes*, Action for Economic Reforms, Unit 1403 West Trade Center.
- Gözler K. (2007). *Anayasa Hukukuna Giriş*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Hayrulloğlu, B. (2015). Türkiye'de Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerde Özel Tüketim Vergisinin Başarısı, *Journal of Life Economics*, 4, 89-112.
- Heper M. (2011). *Türkiye'de Devlet Geleneği*. Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Hershey, P. T. (1985). A Definition For Paternalism, *The Journal Of Medicine and Philosophy*, 10(2), 171-182.
- Heywood A. (2009). *Siyasi İdeolojiler*, Çev. Ahmet Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi, Hüsamettin İnanç, Şeyma Akın, Buğra Kalkan, Ankara: Adres Yayınları.
- Hoffer, A. & Shughart W. & Thomas M. (2013). *Sin Taxes: Size, Growth, and Creation of the Sin Industry*, Mercatus Center.
- Hoffman, W. (2015). *South-Western Federal Taxation 2015: Individual Income Taxes*, Content Technologies,
- Kelsen, H. (2000). *Saf Hukuk Kuramı: Devlet ve Hukuk Özdeşliği*, Devlet Kuramı, Derleyen: Cemal Baki Akal, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Lorenzi, P. (2004). Sin Taxes, *Society*. 41:3, 59-65.
- Lorenzi, P. & Zhang, J. Q. & Friedmann, R. (2010). Looking for Sin in All the Wrong Places: An Empirical Investigation of the Affluenza Construct, *Journal of Behavioral & Applied Management*, 11(3), 232-248.
- Özel Tüketim Vergisi (III) Sayılı Liste Uygulama Genel Tebliği, Resmi Gazete, Sayı: 29439.
- Sennett, Richard. (2011). *Otorite*, Çev. Kamil Durand. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Snowdon, C. (2012). *The Wages of Sin Taxes*, Adam Smith Institute.
- Talbot, L., & Pienaar, S.J. (2012). Fat Tax As An Alternative Tax In South Africa, *International Business & Economics Research Journal*, 11(12), 1281-1288.
- Tamm, S. (2007). *Sin Taxes – Government's Immoral Acts in the Name of Morality*, European Freedom Summit-Berlin, 2-3 June.
- TAPDK (2015). <http://www.tapdk.gov.tr/tr.aspx>
- Taylar, Y. (2012). Vergi Teorisi Açısından Özel Tüketim Vergileri ve Türk Özel Tüketim Vergisi Uygulaması, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, 435-467.

Turan, D. &Yurdakul, A.(2009). Zararlı Alışkanlığı Önlemeye Yönelik Bir Araç Olarak Günah Vergileri ve Etkinliği, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 1(2),1-13.

Türkkan E. (2013). Paternalist Devlet Anlayışı ve Rekabet Kültürü, *Rekabet Forumu*, 78, 2-4.

4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu, T.C. Resmi Gazetesi, 24783, 12 Haziran 2002.

Özel Tüketim Vergisi (III) Sayılı Liste Uygulama Genel Tebliği, T.C. Resmi Gazetesi, 29439, 8 Ağustos 2015.